

Cíle: Na příkladu kreativní práce s konkrétními literárními a uměleckými díly se žáci a studenti seznámí s kulturou, životním stylem a způsoby bydlení původních moravských Romů, kteří žili do druhé světové války v Oslavanech u Brna.

Kontext: Práce s povídkou G. Preissové (1862–1946) Dvě Prisky (1898) – příběh autorka zpracovala v literárním žánru venkovského realismu na základě vlastních postřehů mezi obyvateli Oslavan, mezi nimiž žila v době devadesátých let 19. století, kdy byl její manžel zaměstnán v místním cukrovaru. Srovnání literárního „obrázku ze záhumního světa“ Oslavan Preissové s vyobrazením života v „Stará cigánská osada u Oslavan 1903“ v díle insitního ivančického malíře J. Svobody (1875–1943).

Věková kategorie: vyšší třídy 2. stupně ZŠ, vyšší ročníky víceletých gymnázií

Pomůcky: Dokumenty k městečku Oslavany – 2-3 (screeny z filmu Čarovné oči) fotografie z kolonie Oslavany; mapa Brna a ČR (on-line); text povídky Dvě Prisky (vydání z roku 1899 dostupné on-line: <https://ndk.cz/view/uuid:a19b8510-36f9-11e7-8e0f-005056827e52?page=uuid...>

) publikovaný původně časopisecky a později v knize G. Preissové, Co život vyprávěl, Praha [1899], s. 237-257

Texty: Oslavany do 1938, dále: Závodská, M. 2016. Zobrazení sídelní situace Romů v Oslavanech v období 1890–1938. Sborník Muzea Brněnska. Předklášeří: Muzeum Brněnska, 79–91.

Čas: 1 vyučovací hodina (ideálně s domácí přípravou předem: domácí úkol je samostatné přečtení si povídky Dvě Prisky)

Průřezová témata: některé typy romských obydlí v českých zemích v období přelomu 19. a 20. století, vyobrazení romského sídliště v umění, příklad historického rozboru literárního díla

Úkoly:

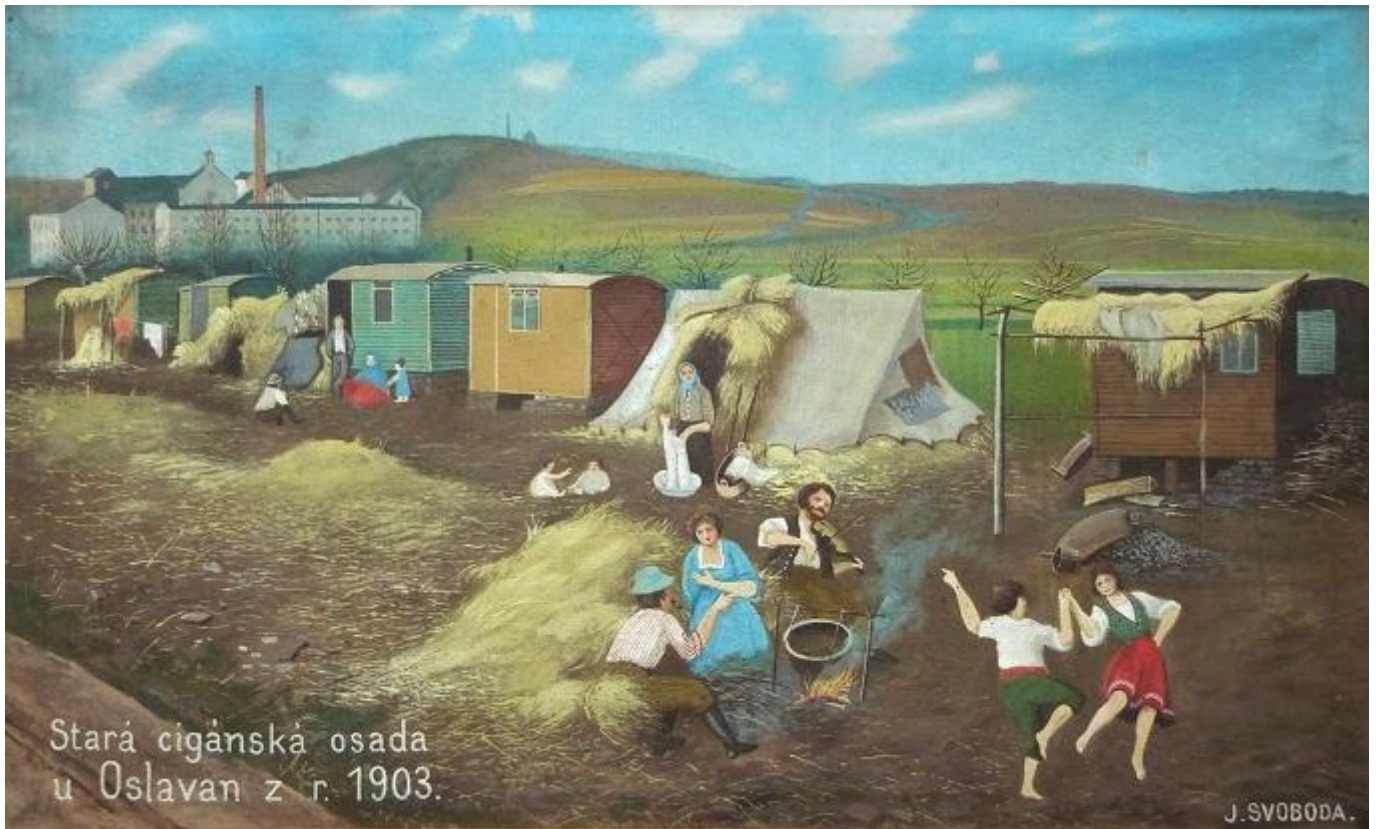
1. Studenti si přečtou text povídky Dvě Prisky. Související teoretické úkoly: Jaké další literární dílo G. Preissové znáte? Čím je charakteristický literární žánr venkovského realismu?
2. Jaké hlavní postavy v povídce Dvě Prisky vystupují? (koňář Daniel, malá Priska) Jaké vedlejší postavy v povídce vystupují? (Charvátka, lékař v Ivančicích, atd.)
3. Studenti si prohlédnou obraz „Stará cigánská osada u Oslavan 1903“ J. Svobody. Je možné z vyobrazení J. Svobody a literárního vylíčení G. Preissové vlastními slovy vylíčit prostředí romského sídliště, ve kterém se děj povídky odehrává? Popište jej co nejpodrobněji. Dále na základě znalostí z výkladového textu Oslavany do 1938 zasadte literární příběh do jeho autentického historického prostředí, které Preissová osobně poznala. (Oslavanská romská kolonie za cukrovarem, cesta z Oslavan

do Ivančic. Je možné také využít on-line mapy: ulice Letkovská v Oslavanech)

4. V jakém jazyce zpíval tatínek Daniel své dcerce? (romsky) POZN: Preissová zaznamenala text na s. 243 s pozoruhodnou lingvistickou přesností, odpovídá tomu i překlad tam uvedený, který je z jazykového hlediska přesný.

5. Spolu se studenty provedte zhodnocení povídky jako historického pramene. Nakolik jsou postavy a prostředí v němž se jejich příběh odehrává historicky autentické?

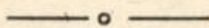

Stará cigánská osada
u Oslavan z r. 1903.

J. SVOBODA.

VILÍMKOVA KNIHOVNA

GABRIELA PREISSOVA:

CO ŽIVOT VYPŘÁVĚL...

POVÍDKY.

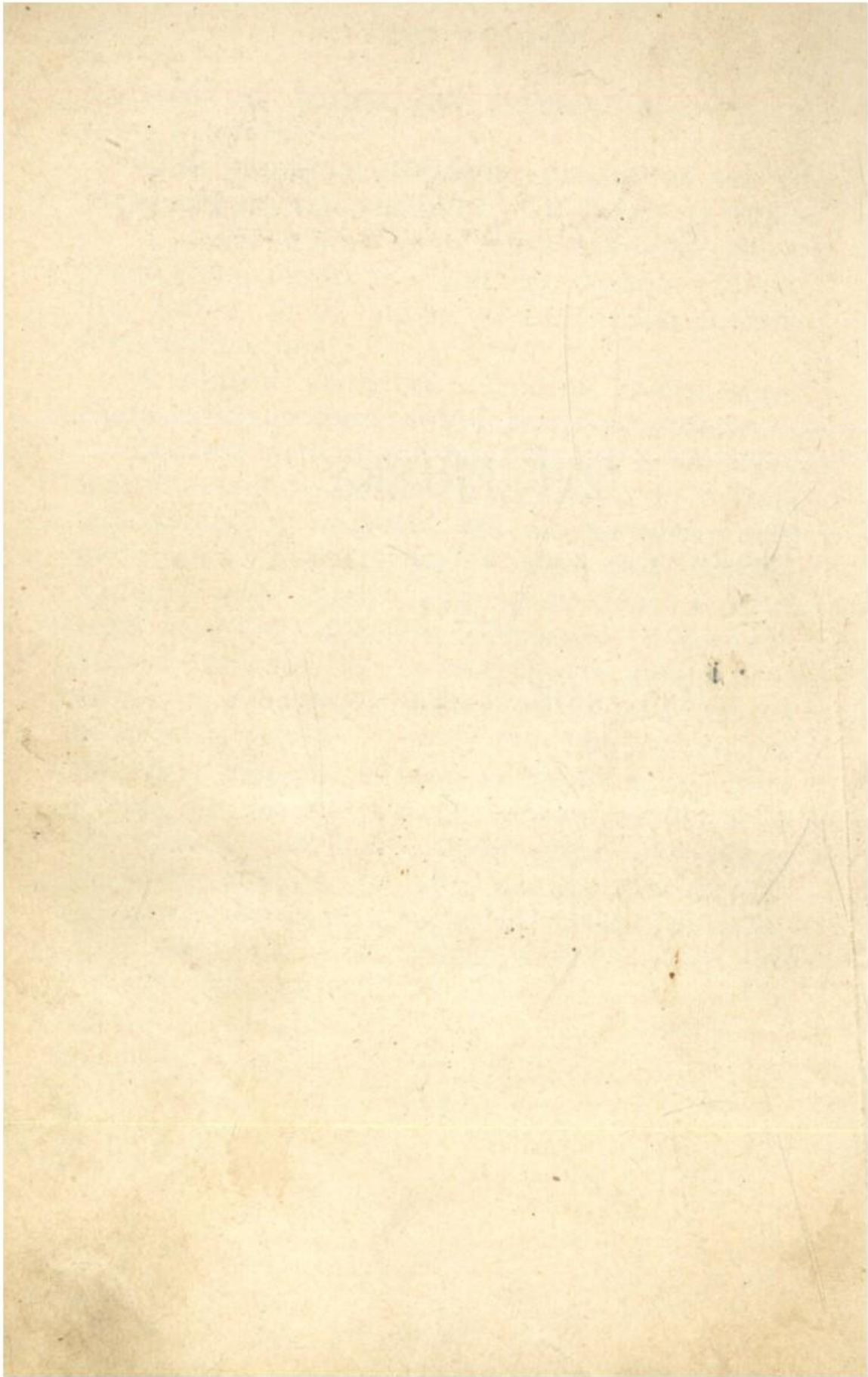

NAKLADATEL
JOS. R. VILÍMEK V PRAZE
SPÁLENÁ ULICE 13.

DVĚ PRISKY.

OBRÁZEK ZE ZÁHUMNÍHO SVĚTA.

VĚNOVÁNO KARLE BAUMGARTLOVÉ.

Zobou sousedních cikánských stanů vytáhly se zvědavě všechny vlnité hlavy za kolemjdoucím koňárem Danielem. Opravdu, s jeho dcerkou Priskou bylo přes noc jistě zase hůře, neboť táta ji odnášel na zádech k Ivančické straně.

»Neseš ji k dočtorovi?« troufala si jediné stará cikánka Charvátka zavolat, kdežto ostatní tlumili bezděčně hlas jistou vážností i strachem, neboť zámožnější a spořádanější jejich příbuzný dovedl je pravidlem za každou dotěravost pohrdlivým slovem kopnout.

Koňář Daniel stařeně neodpověděl, ba ani hlavy za blízkým voláním neobrátil. Táhl se na omladlé luční stezce se svým podlouhlým, v temnou houni obaleným břemenem jako pochroumaný černý pták . . .

Červnové jitro zdvihalo se na bujně živých prsou přírody s důvěřivým a lehkověrným svitem v pohledu a pozdvihovalo i nalo-

menou koňarovu hlavu. Byl tak cele zabrán do naděje své cesty, že poprvé za celého svého samostatného hospodářství zapomněl na zámek uzavřítí dvířka svého obytného vozu, koupe- ného za nejšťastnějších časů od potulného cirku.

Sotva zahýbl Daniel do klikatiny vrbin, mladým letem zhuštěných, odkudž se již ztrácela vyhlídka na ony oslavanské stany, jež vytrvale po sto let chválí si zde svou domovinu, zdvihly se bez úmluvy všechny dorostlé cikánky, kromě slepé Judy a rozběhly se k otevřeným dvířkám koňarova vozu. Za nimi se ještě vyplašilo kde které cikáně, a jen čtyři usedlí muži nevyrušili se zvědavostí z pohodlí; s línou potutelností se jen dívali, kterak povětřené ženské pod vedením staré Charvátky se všetečně se stupínků u dveří vkrádají do utajované susedovy domácnosti.

Koňar Daniel sice nikterak nezapíral usedlého oslavanského cikána, dokazoval ještě nedávno starostovi, že cikána tak pěkně chrání zeměpán, jako kteréhokoli jiného občana své říše, ale dovedl se svou osvědčenou živností, značnější důvěrou četnické hlídky i vlastní ustanovenou vůli nad své nejbližší příbuzenstvo nadnášet. Od doby osmi let, kdy mu utekla čtyřadvacetiletá žena s galánem někam do Uher, dovedl to dvojnásobně. Nejen že si Daniel na tuto zlou příhodu svého života nikomu nestěžoval, ale umíněným vyhýbáním se celému rodnému susedstvu dokázal ještě jasně, že několikaletý dobrý vliv jeho nevěrné